

امام خمینی (س)
و
نظام جمهوری اسلامی

تدوین: محمد وحید قلفی

۱۳۸۸

ستاد بزرگداشت
حضرت امام خمینی (س)

امام خمینی (س) و نظام جمهوری اسلامی

نویسنده: محمد وحید قلفی

طرح و نظارت: معاونت پژوهشی موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

ناشر: معاونت فرهنگی ستاد بزرگداشت حضرت امام خمینی (س)

و انتشارات تکا (توسعه کتاب ایران)

شمارگان: ۲۰۰۰۰ نسخه

چاپ: خرداد ۱۳۸۸

○ اهدایی

این اثر با حمایت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از محل اعتبارات ماده ۱۰۸ قانون برنامه چهارم توسعه بمناسبت بیستمین سالگرد ارتحال ملکوتی حضرت امام (ره) چاپ و منتشر شده است.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
..... مقدمه	۱
..... درآمدی بر مفهوم جمهوری	۱
..... مفهوم جمهوری	۳
..... جمهوری در اندیشه سیاسی غرب	۵
..... جمهوری در اندیشه ایرانیان، چالش‌های تاریخی	۷
..... بنیان‌های نظری حکومت اسلامی در اندیشه امام خمینی (س)	۱۳
..... امام خمینی (س) از حکومت اسلامی تا جمهوری اسلامی	۲۵
..... تمهیدات نظری قدرت سیاسی در برپایی جمهوری اسلامی	۳۹
..... نفی نظام سلطنت در اندیشه امام خمینی (س)	۴۵
..... بنیان‌های نظری نفی سلطه باطل (سلطنت)	۴۵
..... نفی سلطنت پهلوی در بیان امام	۵۰
..... قرائت امام خمینی (س) از اسلام مبتنی برپایی جمهوری اسلامی	۵۹

- ۶۳.....جمهوری اسلامی و انگاره‌های دولت پس از انقلاب
- ۷۵.....جمهوری اسلامی نه یک کلمه کم نه یک کلمه زیاد
- ۸۵.....اصول و آرمان‌های جمهوری اسلامی در اندیشه امام خمینی (س)
- ۸۶.....ماهیت جمهوری اسلامی
- ۹۲.....جمهوری اسلامی و حق حاکمیت مردم
- ۹۵.....جمهوری اسلامی، آزادی مبتنی بر دین
- ۱۰۲.....جمهوری اسلامی، نظام سیاسی حاکم بر قلب‌ها
- ۱۰۴.....جمهوری اسلامی، حکومت مبتنی بر قانون
- ۱۰۵.....جمهوری اسلامی، حکومت مبتنی بر عدالت و رفاه آحاد مردم
- ۱۰۹.....جمهوری اسلامی، حکومت انسان‌های صالح و شایسته
- ۱۱۳.....جمهوری اسلامی، حکومت مبتنی بر وحدت دولت و ملت
- ۱۲۱.....ولایت فقیه، نگاهبان اصول و آرمان‌های جمهوری اسلامی

مقدمه

پیروزی زود هنگام انقلاب اسلامی علیرغم همه پیش‌بینی‌ها در سال ۱۳۵۷ هـ. ش باعث گردید تمامی بحران‌های اجتماعی و سیاسی که می‌بایست در فرایند یک جنبش بلند مدت انقلابی حل و فصل گردد با پیروزی زود هنگام به پس از انقلاب انتقال یابد. یکی از مهمترین چالش‌ها که زودتر از همه رخ نمایاند منازعات پنهان و آشکار نیروهای اجتماعی و سیاسی در خصوص نظام سیاسی برآمده از انقلاب و انگاره‌های متفاوت پیرامون آن بود. جمهوری اسلامی به عنوان نظام نویناد که در تاریخ سیاسی شیعه و ایران بدیلی نداشت توسط امام خمینی و روحانیون سیاسی و نوگرای کادر رهبری انقلاب به مثابه جایگزینی مطلوب در نفی نظام سلطنتی در ایران به کار گرفته شد. از سوی دیگر شناخت نظام جمهوری و سیر تکوین آن در غرب در نزد متفکران نوگرای ایرانی چالش‌هایی را در خصوص محتوای اجتماعی و سیاسی این نظام و همسازی آن با اسلام پدید آورد این چالش نخست

ب □ امام خمینی (س) و نظام جمهوری اسلامی

در میان نواندیشان و ستگرایان پدیدار گشت و هر دو حداقل در آغاز انقلاب در عدم سازگاری نظام جمهوری و اسلام توافق داشتند، لیکن امام خمینی با پردازی دقیق و نوگرایانه نسبت به مفهوم جمهوری اسلامی موضعی تردیدناپذیر - نه یک کلمه کم نه یک کلمه زیاد - گرفت و در برابر انگاره‌هایی که مستلزم نفی هر یک از اجزاء نظام جدید بود شدیداً ایستادگی نمود.

نظام جمهوری اسلامی در ایران توانست مفهوم و چهارچوب حقوقی‌ای را برقرار کند که مجموعه اندیشه‌ها و آرمانهای نیروهای انقلابی را در خویش جای دهد. به واقع جمهوری اسلامی توانست نظامی برگرفته از متون دینی، آرمانهای سیاسی، تجربه‌های جهانی مبارزان مسلمان و یک دوره طولانی مبارزه سیاسی و آرمانهای شکست‌خورده مشروطیت در ایران را در قالبی نوین تحقق بخشد. قانون اساسی نیز که توسط نیروهای انقلابی تهیه شده بود؛ نظریه «ولایت فقیه» را که قبلاً توسط آیت‌الله العظمی امام خمینی در نجف تبیین و به عنوان یک دکترین سیاسی مطرح شده بود در چهارچوب نظام نویناد جمهوری اسلامی با کارکردهای گسترده سیاسی به صورت اصل قانونی در خود جای داد و به جمهوری اسلامی روح و جان تازه‌ای دمید و اساس جدیدی را در نظام حکومتی ایران و حوزه‌های علمیه شیعی برقرار ساخت که در نوع خود در تاریخ ایران بی‌نظیر بوده است.

نظام جمهوری اسلامی در ایران رویکردی مدرن در مفهوم دولت و حکومت در اندیشه سیاسی شیعه محسوب می‌شود. این رویکرد نه تنها در حوزه اندیشه سیاسی شیعی بدیع است بلکه به معنای گسترده در نظام

سیاسی و حکومتی ایرانیان و ادبیات عامیانه نیز در فرایند انقلاب اسلامی به صورت بدیعی نمودار گشت در حالی که هم فرهنگ سیاسی شیعی و هم فرهنگ سیاسی ایرانی نفی کننده جمهوری به معنای دقیق کلمه و کاربرد آن در فرهنگ سیاسی جهان بود. حل این تناقض تاریخی توسط امام خمینی و زمینه‌های اجتماعی و سیاسی و پیامدها و الزامات آن یکی از کلیدهای درک حوادث ایران پس از انقلاب است. به واقع سیر تکوینی اندیشه جمهوریخواهی در ایران و روند شکل‌گیری جمهوری اسلامی بر اساس تجارب جهانی بویژه جهان اسلام در ارتباط با پذیرش نظام جمهوری در ایران بر مبنای آرمان سیاسی شیعی و همچنین متفکران و نظریه‌پردازان اسلامی و ایرانی در فرایند شکل‌گیری جمهوری اسلامی از مسائل مهمی است که بدون پرداختن به آن چهارچوب نظری نظام جمهوری اسلامی در اندیشه امام خمینی و مبارزان انقلابی قابل درک نخواهد بود.

از سوی دیگر شناخت نظام جمهوری و سیر تکوین دولت مدون در غرب و شناخت این ویژگی‌ها در نزد اندیشه‌گران ایران و در نهایت چالش در خصوص محتوای اجتماعی و سیاسی این نظام و انگاره‌های نیروی اجتماعی انقلابی از مفهوم نظام جمهوری و رویارویی‌های این انگاره‌ها حائز نکات در خور توجهی است. در واقع یکی از مهمترین رویکردهای سیاسی امام در فرایند انقلاب نفی نظام سلطنت به عنوان نظامی نامناسب با اندیشه شیعی و پذیرش نظام جمهوری به عنوان تنها شکل کامل نظام آرمانی سیاسی اسلام شیعی باید محسوب گردد. که اندیشه دولت شیعی را در خود جای داده است.

هدف اصلی این پژوهش بازشناسی جمهوری اسلامی قرائت‌های مختلف از آن و بررسی تطبیقی آن با اندیشه‌های سیاسی امام خمینی می‌باشد. همچنین پژوهش چند هدف مشخص را پیگیری می‌کند. چگونگی شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی در ایران، جایگاه نیروهای اجتماعی و دینی در توجیه و تفسیر حکومتی مبتنی بر دین و شریعت در ایران و نگرشها و دیدگاههای مختلف پیرامون نظام جمهوری اسلامی و ابعاد مختلف آن. بررسی حاضر تأکید محوری را بر مباحث نظری اندیشه جمهوری اسلامی در نزد امام خمینی متمرکز نموده تا ضمن نقد و بررسی اندیشه‌های رویارو با امام خمینی، قرائت‌های مختلف از این مفهوم را در یک دوره زمانی - دو دهه - را نیز بازنمایاند.

سؤال اصلی، بررسی مبانی نظری و کوشش‌های عملی امام خمینی در جهت استقرار جمهوری اسلامی و نفی بدیل‌های آن و چگونگی حمایت‌ها و تبیین‌ها از منظر دینی در رویارویی با اندیشه‌های مخالف و معارض جمهوری اسلامی است و نیز:

- چگونگی ایجاد اولین نظام جمهوری در سطح ملی ایران و حل

تعارضات تاریخی میان جمهوری و آرمانهای مذهبی بویژه شیعه؟

- چگونگی رویارویی امام خمینی با قرائت‌های مختلف از جمهوری

اسلامی؟

پژوهش بر این باور است که امام خمینی با رویکردی نوگرایانه و دیندارانه و مردمگرایانه نظام جمهوری اسلامی را تنها گزینه فعلیت بخشنده استقرار حکومت دینی کارآمد و مطلوب در دوره معاصر یافت که متناسب با تلقی ایشان از اندیشه دینی و عنصر زمان و مکان بود.